anmeldelse

I Politiken indledte Herbert Steinthal sin anmeldelse af Claus Ørsteds nye film »Præsten i Vejlby« med at sige, at der var noget på én gang rørende og ganske forunderligt ved at en lovende ung instruktør som sit andet projekt, valgte netop denne historie. Hvad det rørende angår, så kan det være en tvetydig ros, men forunderlig synes jeg på ingen måde, man kan betegne det – snarere forundrende.

Blichers historie har flere gange dannet udgangspunkt for filmatiseringer: i 20'erne af August Blom, i 30'erne af Schneevoigt, og sidst har vi set den som tv-spil i 1960 af Klaus Rifbjerg og Palle Kjærulff-Schmidt. Handlingen er der vel ingen grund til at referere – historien om præsten Søren Quist, der bliver offer for et justitsmord, er velkendt, men der er måske grund til at minde om, at Blichers novelle fra 1829 var en jeg-fortælling, berettet som dagbogsoptegnelser af præstens tilkommende svigersøn, herredsfogeden Erik Sørensen. Denne fortællestruktur har de tidligere filmatiseringer mere eller mindre overtaget. Det betyder at hovedpersonen bliver fortælleren selv og at historien, både hos Blicher og i de tidligere filmatiseringer, mere kommer til at dreje sig om det umulige og tragiske kærlighedsforhold mellem herredsfogeden og præstens datter, et forhold som Erik Sørensen må ofre for at gøre sin pligt som offentlig tillidsperson.

Claus Ørsteds begrundelse for endnu engang at tage den gamle historie op, synes at være et forsøg på en nytolkning ved at se historien ud fra en social (måske endog socialistisk) synsvinkel, at påvise forbindelsen mellem økonomisk og social magt, og at redegøre for de primitive politiske skaktræk, som foretages for at bibeholde magten eller for at hindre nye og generende magtkonstellationer i at opstå. Den anden af filmens hovedpersoner, storbonden Mikkel Ibsen opfatter netop den mulige koalition mellem præst og herredsfoged som en sådan truende magt vendt mod hans indflydelse og han beslutter derfor at forhindre den – ved at ofre præsten.

Hvor Blichers interesse lå i det psykologiske med hovedvægten på historiens selvspejlende fortæller, så har Ørsted og hans medforfatter Leif Petersen valgt at koncentrere sig om det ydre politiske spil mellem det lille samfunds to magtpoler, præsten og storbonden.

En sådan indholdsmæssig forandring af stoffet kan naturligvis foretages, men det vil samtidig kræve, at der til den dramatiske nytolkning føjes en kompositorisk forandring, der griber meget dybere ind i historien end tilfældet er med den drejebog, som Leif Petersen og Claus Ørsted har forfattet. Det er ikke gjort med at afsløre det kriminalistiske spændingsmoment allerede i begyndelsen af filmen og således sløjfe »opklaringen«, der i Blichers version kommer 20 år senere. Ved at gøre den koleriske og magtglade præst til filmens hovedperson, er herredsfogeden, Blichers oprindelige hovedperson, blevet ladt i stikken men samtidig er hans placering i stykket usvækket. Han er blevet en gennemgående figur, men en gennemgående bifigur. Hos Blicher var han bærer af historiens idé og samtidig dens strukturskabende element, men i filmen er han mere overtaget som et arvestykke – et lig i lasten, og personens ubetydelighed understreges pinligt af Peter Steens amøbeagtige og upræcise spil. Svagheden kommer tydeligst frem de steder, hvor herredsfogeden skal bære de vigtige passager, som f. eks. de kærlighedsscener, der udspilles mellem Peter Steen og Anne-Lise Gabold, som præstens datter, Maren. Her er der lagt op til en poetisk men umulig kærlighedsleg, men fordi personerne er uvedkommende så bliver spørgsmålet om deres mulige eller umulige kærlighed ligegyldigt. Claus Ørsted synes at have fornemmet den manglende styrke ved disse scener, for han har fået sin ellers meget stilsikre fotograf Claus Loof til her at begå filmens eneste åbenlyse stilbrud ved at forfalde til de værste softfocuserende Lelouch klicheer og Ørsted forveksler åbenlyst intensitet med kvantitet når han giver denne kispus på den jyske hede ikke mindre end to gange.

Et andet eksempel på, hvorledes vort manglende engagement i Peter Steens og Anne-Lise Gabolds figurer bliver vendt mod filmens intentioner er slutbilledet, hvor de to unge skilles på grund af dommen over præsten. Hos Blicher er dette en uafvendelig tragik som er bygget op i løbet af novellen. I filmen kan man nok beklage, at de to alligevel ikke får hinanden, men tragedien kommer aldrig frem, hvor meget der end lægges op til den. Den hører sammen med en anden historie, Blichers – og den har Claus Ørsted forskrevet sig ved at flytte vægten fra den følelsesmæssige manipulation og til den politiske.

Når filmen alligevel lader sig se, så skyldes det altså ikke den nytolkning, som synes at have interesseret Claus Ørsted, for den forbliver både postuleret og uklar og derfor interesseløs – det skyldes nogle rent ydre kvaliteter: en sikker (om end lidt »koncentreret«) fornemmelse for den danske middelalder, for dens typer og miljøer. Den historiske kolorit er troværdig og det er velgørende illusionsbefordrende at Ørsted ikke har tilstræbt nogen dialektal rekonstruktion, men lader personerne tale godt og uforfalsket nutidsdansk.

Claus Ørsted har for meget talent til at lave dårlige film – men »Præsten i Vejlby« viser tillige, at han ikke har format nok til at kunne undgå at lave en ligegyldig.

Claus Ib Olsen

■ **PRÆSTEN I VEJLBY**

Danmark 1972. **Dist:** Obel Film. **P-selskab:** Claus Ørsted Film for Obel Film. **P:** Gunnar Obel, Claus Ørsted. **P-ledere:** Bjarne Vestergaard, Lene Salomon, Kjeld Løfting, Jens Grønborg. **Instr:** Claus Ørsted. **Manus:** Leif Petersen, Claus Ørsted. **Efter:** Fortælling af Steen Steensen Blicher samt de oprindelige sagsakter. **Foto:** Claus Loof/**Ass:** Uffe Thomsen. **Farve:** Eastmancolor. **Lys:** Per Jørgensen. **Klip/Instr-ass:** Anders Refn/**Ass:** Nico & Grete Møldrup. **Ark:** Peter Højmark, Jørgen Hinsch. **Kost:** Ulla-Britt Søderlund. **Musik:** Henning Christiansen. **Tone:** Andreas Møller/**Ass:** Søren Brix. **Makeup:** Ruth Mahler. **Medv:** Karl Stegger (Søren Jensen Quist, præst i Vejlby), Anne-Lise Gabold (Maren, præstens datter), Peter Steen (Herredsfoged Erik Sørensen), Jens Okking (Mikkel Ibsen), Claus Nissen (Niels Ibsen), Lisbeth Lundquist (Mine), Erik Wedersøe (Thomas), Preben Lerdorff Rye (Jens Larsen), Ejner Federspiel (Hyrden), Sisse Reingaard (Kristine Hansen), Tove Maës (Mette Hansen), Poul Thomsen (Jep Skade), Hardy Rafn (Herredsskriver), Benny Hansen (Karl hos herredsfogden), Christine Rohde (Præstens tjenestepige), Ibi Trier Mørch (Else), Frede Nielsen (Karl hos Mikkel Ibsen), Torben Bille, Avi Sagild, Leif Gravesen, Henri Jacobsen, Torben Hundahl (Tiggere). **Længde:** 94 min., 2585 m. **Censur:** Grøn. **Prem:** 11.9.72 – Nygade, København + Regina, Århus + Folketeatret, Odense + Kosmorama, Esbjerg + Bio, Herning + Scala, Holstebro.